

Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/8871/2019

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle sote-maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Kuntoutussäätiö ja Vates-säätiö sr antavat yhteisen lausuntonsa otsikkoasiassa. Lausunnossa keskitytään erityisesti seikkoihin, jotka ovat merkityksellisiä osatyökykyisille, vammaisille tai pitkäaikaissairaille henkilöille, ja jotka tarvitsevat kuntoutuspalveluita tai muita työhön pääsyyn, työssä pysymiseen tai työhön paluuseen liittyviä palveluita.

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Sosioekonomiset hyvinvoinnin ja terveyden erot ovat Suomessa edelleen suuria ja Suomen terveyspalvelujärjestelmä on yksi Euroopan eriarvoisimmista. Terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen on keskeinen tavoite sote-uudistuksessa. On huolehdittava, että sote-uudistuksessa

- parannetaan palveluiden saatavuutta ja kehitetään palveluiden laatua ja vaikuttavuutta
- rakennetaan palvelut ja palvelukokonaisuudet, jotka tukevat ihmisten työllistymistä, toiminta- ja työkykyä sekä huomioidaan kuntoutustarpeet. Toimenpiteet toteutetaan riittävän varhaisessa vaiheessa.
- tuetaan ja huomioidaan erityisesti niitä väestöryhmiä, joilla on runsaasti toimintakyvyn ja työkyvyn haasteita sekä syrjäytymiseen liittyviä riskejä
- hoito- ja palveluketjuista saadaan katkeamattomia
- maakunnissa hyödynnetään tehokkaasti yksityistä ja kolmannen sektorin osaamista, auttamis- ja kehittämistyötä sekä palvelutuotantoa
- järjestöjen tarjoama asiantuntijatieto, vertaistuki, kokemusasiantuntijuus, innovaatiotoiminta, kumppanuudet sekä järjestöjen tarjoamat palvelut integroidaan hoito- ja palveluprosesseihin sekä palvelurakenteisiin näiden saumattomana osana.
- Järjestölähtöisyyttä on vahvistettava huomioiden HALI ry:n, Kuntaliiton ja SOSTEn ehdotukset, joiden mukaan sote-maakunnan on tunnistettava ja kartoitettava alueensa sote-järjestöt, nimettävä järjestöyhteistyölle vastuutaho ja yhteistyöelin, varmistettava palveluohjauksessa järjestöjen ja tukea tarvitsevan ihmisen toistensa löytäminen sekä huolehdittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimivista rakenteista.

On tärkeää, että sote-maakunnat pystyvät huomioimaan alueen erityispiirteet, alueelliset palvelutuotannon mahdollisuudet ja palvelutuottajat niin, että palveluiden järjestäminen ja tuotanto alueella on mahdollisimman kustannustehokasta ja vaikuttavaa.

5. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

Lakiesityksessä tulee jättää riittävästi mahdollisuuksia maakuntien itsenäiselle päätöksenteolle esimerkiksi julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyön toteuttamisessa.

8. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

Taloudellista tehokkuutta syntyy siitä, että turvataan niiden väestöryhmien riittävä tuki ja hoiva, joilla on moninaisia ja monilaisia palvelutarpeita ja joiden kohdalla esimerkiksi riittävän varhain toteutetuista työ- ja toimintakykyä parantavista toimenpiteistä (kuten kuntoutuksesta) olisi suurimmat hyödyt inhimillisesti ja kansantaloudellisesti.

Valmisteltu sote-lakikokonaisuus on terveydenhuoltokeskeinen. Sosiaalipalveluilla ja työllisyyden edistämällä on iso merkitys terveys- ja hyvinvointihyötyjen tavoittelussa, ja niiden osuus tulevien maakuntien sote-kokonaisbudjeteista tulee olemaan merkittävä. Tutkimusnäyttö osoittaa, että sosiaaliset ja työllisyyteen liittyvät tekijät vaikuttavat suuresti myös terveyteen ja sairastavuuteen. Esimerkiksi syrjäytymiseen ja pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvät vahvasti myös terveyden ja hyvinvoinnin ongelmat. On epäselvää, miten sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalvelujen prosessit ja hoitoketjut saadaan saumattomasti integroitua sote-maakunnissa, kun palveluiden ja niiden laadun kehittämiseen liittyviä tavoitteita ei ole lakikokonaisuudessa kuvattu.

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

Järjestämislain tulisi huomioida monituottajamalli, eli kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin palvelutuotanto, sekä mahdollisuus integroida kolmannen sektorin toiminta palvelurakenteisiin ja -prosesseihin. Tällä olisi isot vaikutukset kansalaisten saamaan hyvinvointi- ja terveyshyötyyn, työllistymiseen sekä sote-maakuntien toiminnalliseen ja taloudelliseen tehokkuuteen. Sote-maakunnat, kunnat ja järjestöt muodostavat työllisyyspalveluissa samanlaisen yhteistyöverkoston kuin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen?

Myönteistä on, että lakiesityksen mukaan maakuntiin tulee nimetä vastuutahot hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Hyvää on myös, että maakuntien tulee tehdä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yritysten ja järjestöjen kanssa. Yhteistyö on tärkeää määrittellä nyt tehtyä yksityiskohtaisemmin ja velvoittaa maakuntia yhteistyöhön yritysten ja järjestöjen kanssa esim. vuosittaista hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa laadittaessa, palvelustrategian laadinnassa, palveluiden vaikuttavuutta arvioitaessa ja palveluita kehitettäessä. Sote-maakuntien tulee tunnistaa yksityisen ja kolmannen sektorin palvelutuotanto sekä järjestöjen auttamistyö, vertaistuki ja ammattilaisten sekä kokemusasiantuntijoiden tieto. Pykälään tulee lisätä maakunnille velvoite ottaa nämä palvelutuotannon ja auttamistyön muodot osaksi palvelustrategiaa palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi.

Järjestämislain 7 pykälää tulee muuttaa niin, että yhteistyön vastuutahoissa on yhteistyöelin, jossa järjestöt ovat edustettuina. Yhteistyöelimellä tulee olla strateginen ja tavoitteellinen rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Yritys- ja järjestöyhteistyötä on tärkeää edistää sote-maakunnissa jatkuvalla vuoropuhelulla ja vuorovaikutuksella sekä osaamisen jakamisella, ei ainoastaan hankintojen ja niihin liittyvän mahdollisen markkinavuoropuhelun yhteydessä.

Maakuntien tulee integroida järjestöjen monipuolinen asiantuntemus sekä auttamis- ja palvelutoiminta palvelurakenteisiin sekä hoivan ja palveluiden prosesseihin. Sote-maakuntien asiakkaat tulisi saada yhdenmukaisilla prosesseilla ja ohjauksella järjestöjen toiminnan piiriin aina, kun se on asiakkaan toimintakyvyn näkökulmasta tarkoituksenmukaista ja asiakas itse haluaa. Ohjaus järjestöjen toiminnan piiriin ei saa jäädä sattumanvaraiseksi tai henkilöriippuvaiseksi.

Sote-maakuntien on tärkeää toteuttaa palveluiden jatkuvaa uudistamista ja innovaatiotoimintaa yhdessä yritysten, järjestöjen, korkeakoulutoimijoiden ym. kanssa. Lakikokonaisuuteen tarvitaan myös tähän kohdistuvat kannusteet.

15. Turvaako 8 pykälän sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

Toisessa momentissa on tärkeää mainita se, että sote-maakunnilla on mahdollisuus toteuttaa järjestämistehtäväänsä alueen olosuhteet parhaalla mahdollisella tavalla huomioiden. Alihankintaa ja yhteistyötä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa tulee voida toteuttaa sekä entisestään vahvistaa monituottajamallia ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

Hankinnat ovat edelleen tärkeä osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä. Maakunnan tulee aina ja kaikissa olosuhteissa kyetä huolehtimaan järjestämistehtävästään.

Sote-maakunnan itsenäisyyttä koskevat säädöskohdat edellyttävät vahvistamista. Nyt suhde valtion ja sote-maakunnan välillä paikoitellen jää epäselväksi ja valtionohjausroolia korostavaksi, vaikka tarkoituksena on muodostaa edustuksellisen demokratian, eli vaalimekanismin, kautta rakentuvat sote-maakunnat.

Sote-järjestämislaki vaatii terävöittämistä asiakkaan ja kansalaisen roolin vahvistamiseksi. Palveluiden tuotannossa tarvitaan monituottajamallia, jolla turvataan yhdenvertaisuutta, toiminnallista tehokkuutta sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista. Järjestöjen monipuolinen rooli asiantuntija- ja auttamistyön toteuttajina ja palvelutuottajina sekä yhteistyöelimet ja yhteistyön muut muodot sote-maakunnan ja järjestöjen välillä tulee huomioida. Lisäksi on huomioitava kytkennät kuntien, järjestöjen ja sote-maakuntien toiminnassa, eli hyte-työn moninaisuus esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisen suhteen, sekä toimijoita yhteensovittavan ja koordinoivan työn organisointi.

Lakikokonaisuuden tulisi kannustaa palveluiden jatkuvaan kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan sote-maakuntien, järjestöjen, yritysten sekä korkeakoulujen ja muiden kehittäjäorganisaatioiden kesken.

Helsingissä 23.9.2020

Soile Kuitunen
Toimitusjohtaja
Kuntoutussäätiö

Jaana Pakarinen
Toimitusjohtaja
Vates-säätiö

Kuntoutussäätiö
Kuntoutuksen suunnannäyttäjä

